

## СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Денисовець Т.М.*

*Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

Гострота екологічної кризи, необхідність покращення стану навколишнього середовища зумовлюють об'єктивну потребу в підвищенні екологічної культури населення, підготовці підростаючого покоління до гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, збереження довкілля.

Сучасні діти живуть у якісно інших соціальних умовах, ніж їхні ровесники декілька десятиріч тому, їх світогляд став значно урбанізованішим, розширився потік інформації і коло знань. Разом з тим, як переконують спостереження, відчувається гострий дефіцит безпосереднього спілкування з природою; світ речей, створених людиною, особливо у містах, затуляє і витісняє живу природу, що негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я дітей. Ця проблема значно загострилася у зв'язку з тотальним забрудненням навколишнього середовища відходами промислових та сільськогосподарських підприємств та згубними наслідками аварії на ЧАЕС. Проведені за програмою „Діти Чорнобиля” дослідження свідчать про значні відхилення у стані здоров'я дітей як у контрольованих регіонах, так і в загальному по країні. Тому все необхіднішим постає завдання забезпечення неперервності національної системи екологічної освіти з перших років соціального впливу у дитячих дошкільних закладах, школі, середніх спеціальних навчальних закладах, ВУЗі, післядипломній, офіційній та неофіційній освіті.

Жива природа виступає могутнім засобом розумового і морально – естетичного виховання дітей. Спілкуючись з нею, спостерігаючи її об'єкти і явища, діти поступово пізнають довкілля, відкривають розмаїття рослинного і тваринного світу, усвідомлюють роль природи в житті людини, цінність її пізнання, переживають морально-естетичні почуття, які спонукають їх турбуватися про збереження природних багатств.

У процесі здійснення шкільної реформи однією з актуальних є задача виховання підростаючого покоління в душі любові до рідної природи, дбайливого відношення і раціонального використання її багатств, тобто завдання екологічного виховання починається з дитинства.

Здоров'я дітей – один з найчутливіших показників, що відображає стан довкілля.

Суттєвим фактором, який визначає процес формування та збереження здоров'я сучасної дитини, є екологічний. Питання виживання нації сьогодні повністю залежить від гармонії людини, природи, космосу в цілому. Сьогодні, як ніколи, стає актуальним розглядати людину (її розвиток, здоров'я, моральність, духовність) в тісному зв'язку з оточуючим середовищем, з реальним навколишнім середовищем. Живий організм – це основна складова екології суспільства. Без гармонії природи – людини – космосу – неможливий нормальний, здоровий розвиток дитини.

Під екологічним вихованням ми розуміємо систематичне і ціленаравлене формування у молодого покоління естетичного і системного нау-

ково-обгрунтованого відношення до природи і вироблення практичних умінь і навичок раціонального природокористування.

Отже, екологічне виховання обов'язково повинно здійснюватися з урахуванням специфіки психіки дітей.

Специфіка свідомості дітей з одного боку, заключається в тому, що тут здійснюється активний процес цілеспрямованого формування знань, чуттів, оцінок, хвилювань, розвиток здібностей та інтересів. Свідомість тут переважаюче чутливо-емоційна, образна з великою уявою в тому числі, міфологічна. Тому для її формування можна використовувати казки, ігри, монологи, екскурсії екологічного змісту. З другого боку, в дитячому віці присутня здібність дітей до цілісного сприйняття світу і формування екологічної картини світу, що також необхідно враховувати в виховному процесі. Особливо в молодшому шкільному віці іде активний процес ціленаправленого формування знань, чуттів, оцінок, хвилювань, розвиток здібностей і інтересів. Чутливість і сприйняття є важливою особливістю учнів. Відсутність особистого соціального досвіду робить їх надто довірливими до виховних впливів.

Отже, природа в екологічному вихованні повинна стати для кожного учня не тільки живою лабораторією, де можна спостерігати і вивчати життя її мешканців, але і школою розумного користування, примноження і збереження її багатств.

Для дослідження стану екологічного виховання в учнів 1-3 класів нами був проведений аналіз робіт за трьома основними темами в школах м. Полтави:

1. Екологічна катастрофа (письмова відповідь – прогноз);
2. Творче екологічне завдання (варіанти роздумів учнів на екологічні теми);
3. Екологічні малюнки (наявність або відсутність чуття гармонії у сприйнятті світу дитиною).

Результати дослідження показали наступне:

1. діти розуміють складний і критичний стан навколишнього середовища, вірно оцінюють можливість екологічної катастрофи;
2. загибель природи означає і загибель людини в ній, а відновлення і охорона природи – це виживання і самої людини;
3. в малюнках чітко виявляється наявність гармонії людини з природою і образна біль з приводу даної гармонії;
4. правильно відмічені причини екологічних проблем, які приховуються в нераціональному природокористуванні.

Головна причина екологічної кризи приховується в характері сучасного матеріально-технічного виробництва, в особливостях технічного прогресу. А для її усунення необхідно якісно змінити промисловість технології. Ця сторона практично не відображена учнями, що характеризує прогалини в екологічному вихованні.

Тому необхідно ввести 2-3 теми в програму шкільного курсу по даній проблемі, наприклад:

1. Технічний прогрес і дві його сторони (комфорт для людини і

руйнування природи);

2. Зміна характеру технологій;

3. Раціональне використання природи.

Все вищесказане сприяє не тільки набуттю учнями окремих екологічних знань, але і дозволяє уже в молодшому шкільному віці ціленаправлено формувати у дітей екологічну карту світу.

Таким чином, пріоритети початкової екологічної освіти спрямовані на становлення емоційно – ціннісної сфери взаємовідносин дитини з природою, формування інтересу до екологічних проблем та розвиток естетичного і морально – етичного ставлення до природних об'єктів, які узгоджуються із становленням загально – пізнавальних та навчальних процесів, сенсорних еталонів та ціннісних орієнтацій.

## ПИТАННЯ „ЕТИКИ ЖИТТЯ” В СВИТОГЛЯДІ ПІЗНЬОПАЛЕОЛІТИЧНОЇ ЛЮДИНИ

*Закалюжний В.М., Лядський І.К.  
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка*

На початкових стадіях свого існування людина мало чим відрізнялася від інших тварин, тому повністю ототожнювала себе з навколишньою природою, оточуючим тваринним світом. З цього випливає і повага людей до інших живих істот, яка інколи переходила до поклоніння та обожнювання, що свідчить про великий вплив тварин на кроманьйонців.

До характеристики стосунків між давньою людиною і тваринами доречно вжити вислів Ч. Дарвіна: „Якщо дати простір нашим припущенням, то тварини – наші брати по болю, хворобам, стражданням, голоду та смерті, наші соратники у найважчій праці, наші друзі у задоволеннях – усі вони, можливо, походять від єдиного, загального з нами предка...” Можливо так само вважали і кроманьйонці [7].

Суспільство мисливців на мамонтів належить до найбільш загадкових, оскільки важко піддається реконструкції. Однак більш як сторічні розкопки стоянок з кістками мамонтів у Східній та Центральній Європі, а також зусилля різних учених в осмисленні їх результатів наблизили нас до розуміння способу життя прильодовикових мисливців на мамонтів. Особливе наукове значення мають повністю досліджені українськими археологами (насамперед І.Г. Шовкоплясом та І.Г. Підоплічком) общинні поселення, в яких житла були побудовані з мамонтових кісток – Мізин, Добранічівка, Межиріч, Радомишль [1, 4, 5, 8].

Рівноважна модель „хижак – жертва” непридатна для вюрмських екосистем, оскільки вони відчули на собі все різноманіття антропо-, біо- і кліматогенних потрясінь. Людина вже знаходилась на вершині трофічної піраміди і стала хижаком, який вийшов із під контролю інших хижаків – домінантів.

Загінні полювання мали найбільший ефект. Первісна орда мисливців, як правило, гнала стадо мамонтів по рівнині до скельних урвищ, гли-